
РЕЧ ГОСТА УРЕДНИКА

Африка добија све више пажње на почетку новог миленијума. Услед својих природних ресурса, оптимистичких демографских предвиђања, позитивних трендова у развоју људског капитала и јачања економског раста – Африка се често означава као „континент будућности“¹. Према процени Института за Афричке студије при Руској Академији наука, Африка ће у будућности постати центар глобалне економије и политичке моћи који контролише преко 40% светских нетакнутих природних ресурса (без поморских и дубоко-океанских ресурса), има 55% светске популације и раст средње класе од преко 70% на светском нивоу. Поред тога, преко четвртине гласова у Генералној скупштини Уједињених нација припада афричким земљама. Све заједно ове чињенице нам указују да ће афричке нације имати моћан потенцијал у будућности.

Прихватање значаја афричких природних ресурса, популационог потенцијала и економског развоја утицали су на спољне актере да се шире на овај део света у идеолошком, економском и војно-политичком смислу на скали која је последњи пут виђена за време велике борбе за Африку у касном 19. веку. Истина је да су пандемија корона вируса и његове економске последице утицале на развијање нових нормалности у свету, али се све до сада трендови везани за Африку нису променили и упркос тренутној штети, они изгледају доста стабилно.² Наравно, велики број историјских проблема, укључујући и оне који се називају „ендемским“ за Африку су и даље присутни (неједнакост прихода, здравствена нега, корупција, политичка нестабилност, унутрашњи конфликти, итд.) и у неким случајевима ће остати евиденти. Али, тешко је да ће они на средњи или дужи рок остати доминантна карактеристика афричког развоја у овом веку.

Глобализација је утицала на велике промене када су у питању интереси међународних државних али и не-државних актера у региону, који сада постају све више заинтересовани за Африку. Северо-источни део континента, који обухвата земље које имају приступ Црвеном мору и Индијском океану али и оне земље које немају излаз на море (Етиопија, Јужни Судан, Уганда, Чад, Централно Афричка Република и Руанда), постаје све интересантнији. У 2020-тим годинама стратешка пажња у овом делу континента постаје све израженија. Прогнозе за период 2020 – 2030. година нам говоре да ће цео овај регион доживети економски бум који ће утицати на јачање интеграција са глобалним структурама, транспортом и информационо-комуникационим

1 Ruslan Dmitriev and Stanislav Gorokhov, *Geostrategic Competition of Non-State Actors in Africa: The Roman Catholic Church in the Fight for the 'Continent of Hope'*, *Journal of the Institute for African Studies*, Vol. 49, No. 4, 2019, pp. 70–81.

2 Irina Abramova, *Coronavirus in African: Social, Economic and Political Consequences*, *Outlines of Global Transformations: Politics, Economics, Law*, Vol. 13, No 5, 2020, pp. 38–56.

ланцима.³ Један од главних узрока јесте важност овог дела Африке за јужну руту кинеске иницијативе “Један појас један пут” која је део мегапројекта „Кинески сан”.

Услед таквог развоја догађаја долази до безбедоносних проблема у региону, где постоји велики потенцијал за међудржавне сукобе и тероризам. Чак и данас регион сведочи о порасту војних база екстерних актера, од НАТО, до Јапана, Турске и оближњих монархија. Верски фактор је веома важан у овом контексту и играће важну улогу у будућем развоју региона. Суштина није само у чињеници да је популација у региону хетерогена у верском и културном смислу, већ народи у овом делу Африке представљају готово бескрајан мозаик верских, социо-културних, националних, расних, етничких и етно-политичких идентитета. Ова чињеница битно омета процес консолидације и изградње држава.

Верски фактор и даље преставља канал за екстерну манипулацију и утицај на развој региона, од охрабривања верског екстремизма и тероризма до утицаја на процесе доношења одлука у земљи, па и утицаја на резултате избора и усвајања стратешких докумената. Наравно, овај фактор није карактеристичан само за регион Северно-источне Африке. Довољно је само поменути историјске сличности са британском колонијалном власти у Индији, са скоријом историјом бивше Југославије, или тренутним покушајима према подели унутар православног света који би поделио и православне цркве. У исто време, као и свуда у свету, верске институције и организације имају велики утицај у региону: покушавају да повећају број својих следбеника путем прозелитизма али и да утичу на политички, културни и економски живот ових земаља.

Овај број часописа Политикологија религије бави се улогом верског фактора у региону Северо-источне Африке. Скорашњи догађаји нам говоре о развоју и великом броју начина како религија утиче на политику, економију и културу земаља региона. Екстремне манифестације овог утицаја су небројени одузети животи људи од стране верског екстремизма и тероризма, али и етничком и верски заснованом сепаратизму. У широј слици верска сегрегација и ексклузивност доприноси очувању гетоа неписмености и сиромаштва у одређеним деловима ових земаља.

Леонид Фитуни у чланку „Религија, елите и санкције у Северо-источној Африци: регионални утицај месијанизма суперсила” бави се анализом промена у конфесионалном мозаику овог региона. Он тврди да се кроз промене које се дешавају могу посматрати и процесе модернизације, који су стимулирани и убрзани кроз утицај локалних елита, које се боре за етничку аутономију, одвајање или кланску супремацију. Њихове акције се ефикасно и себично користе од великог броја екстерних фактора – од светских суперси-

3 Irina Abramova and Leonid Fituni, The African Segment of Multipolar World; Dynamics of geostrategic significance, *Mirovaya Ekonomika I Mezhdunarodnye Otnosheniya*., Vol. 62, No. 12, 2018, pp: 5-14.

ла до међународних екстремиста. Према њему, развој супарништва између САД и Кине у региону може довести до све већих етничких и професионалних сукоба у овом делу света.

Чланак Татјане Денисове „Прве руске религиозне мисије у Етиопији“ бави се односима између Руске православне цркве и Етиопске Тевахедо цркве. Прва религиозна мисија из Русије у Етиопију послата је 1880-тих година, када је успостављен контакт између ове две цркве. Ауторка истиче да је Етиопија античка хришћанска држава која је успела да сачува своју независност много векова, иако окружена непријатељским суседима. Руска јавност увидела је директне паралеле са руском историјом, морално и политички идентификујући себе са поносним људима који су успели да одбране своју националну и духовну независност. Симпатије за ову далеку земљу јачале су кроз осећање блискости у теолошком смислу које деле ове две цркве.

Станислав Мезенцев, аутор чланка „Политика и религија у формирању етиопске државности: од Царства до Федералне демократске републике“, сматра да је формирање етиопске државности нераскидиво повезано са утицајем различитих религија: хришћанства, ислама и јудаизма, али највише хришћанства. Али, тај утицај није био једносмеран. Империјалне политике су често користиле религије за своје интересе. Важност хришћанства за етиопску културу и историју није везано само за антику. Хришћанска вера је од античких времена представљала интегрални део свих делова друштва у Етиопији. Али, након 1990-тих, ислам почиње да игра важнију улогу него пре и треба очекивати да ће се овај тренд наставити и у блиској будућности. Многи експерти тврде да је опасност радикализације ислама у Етиопији у успону, и закључује да успон салафизма у Источној Африци изазива историјски успостављене норме толеранције и међуверске сарадње у региону.

Сергеј В. Костељанец у свом раду „Успон и пад политичког ислама у Судану“ има другачије мишљење. Он долази до закључка да је феномен политичког ислама у пост-колонијалном Судану направио цео круг. Политизација ислама постала је инструмент легитимизације ауторитарних режима, али је политички ислам доживео неуспех у одговарању на питања друштвених и економских проблема и више не представља доминантна верски смер. Подела Муслиманског братства у Судану допринела је слабљењу исламиста и умањила је њихов мобилизацијски потенцијал. Аутор сматра, да упркос ширењу исламских норми и вредности у суданском друштву, опоравак политичког ислама у овој земљи није за очекивати у блиској будућности.

Олга Кулкова у свом раду „Руска мека моћ у Северно-источној Африци“ анализира руско разумевање концепта „меке моћи“ као комплексног инструмента и метода достизања циљева у спољној политици кроз јавну дипломатију, информације и комуникационе технологије, хуманитарну помоћ и културне иницијативе, однос са цивилним друштвом, и верским и међуверским дијалогом. Она описује како Русија користи своју меку моћ у

овом делу свету у последњим годинама. Према њој, Африка постаје место где јача интеракција представника одређених култура, религија и цивилизација. Управо из тог разлога велику улогу у овом процесу има Руска православна црква. Први Руско-афрички самит из 2019. године постао је снажно место развијања нових стратешким партнерстава са афричким земљама у сферама културе, информација и хуманитарних односа.

Циљ чланка Григорија Карпова, са насловом „Мигранти из Северне и Источне Африке у Великој Британији: верски и политички аспекти пописа 2021. године“, јесте анализа афричке дијаспоре у савременој Великој Британији. Он се бави специфичностима регионалних миграција из Африке и сматра да је важно да разумемо да главни део миграната који долазе у Велику Британију у ствари представља мигранте из бивших колонија са југа, запада и истока Африке. У складу са тим, он се бави дијаспором Сомалије и Зимбабвеа у Великој Британији, који су створили велике заједнице од између 100 и 200 хиљада људи. Према Карпову, религија игра веома важну улогу у њиховом свакодневном животу. За Сомалијце, главни начин преношења знања и искуства и даље остаје усмени пут, а традиционална ношња представља изазов за Сомалијце у Великој Британији. На прелазу из 20. у 21. век можемо закључити да модел интеграције који је спроводила Велика Британија није успео. Религија, језик, идентитет, запошљавање, културне традиције, поред осталог, доприносе одвајању афричке дијаспоре од британског друштва који води ка даљем одвајању и фрагментацији по етничким и верским линијама.

На самом крају, Ана Сучкова у свом раду „Како међународни туризам утиче на политичке и етно-религијске прилике? Студија случаја Међувладине асоцијације за развој“ испитује како туризам утиче на инклузиван развој, слабљење етно-религијских проблема, безбедности и елиминација насиља и Етиопији, Кенији и Уганди. Чак и за време компликованих етничких и верских конфликта, туризам може играти позитивну улогу ако професионалне туристичке агенције и компаније одустану од верских и етничких предрасуда и понуде конструктивну, не-етничку агенду која може ујединити људе.

Ирина Абрамова⁴

4 Irina Abramova is a Corresponding Member of the Russian Academy of Sciences, Prof. Dr. (Economy), and the Director of the Institute for African Studies of the Russian Academy of Sciences. E-mail: irina.abramova@inafr.ru